

ВІДГУК

офіційного опонента на кваліфікаційну наукову працю Світлани Миколаївни Гриненко «Гітарне мистецтво Миколаївщини в культурному просторі України кінця ХХ – початку ХХІ століття» представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 - музичне мистецтво

Кваліфікаційна наукова праця С.М.Гриненко присвячена вельми особливій темі – розвитку гітарного мистецтва, яке в українській культурній панoramі поширилось дещо пізніше у порівнянні з багатьма країнами і свідчить про європейську художню орієнтацію української культури починаючи з ХІХ ст. Дисертантка обрала цілком конкретний регіон для дослідження процесу інтеграції гітарної музики в культурно-мистецьку інфраструктуру – Миколаївщину і окреслила доволі стислий хронотоп: кінець ХХ – початок ХХІ ст. До того ж слід зважити, що, як виникає з подальшого тексту, пані Світлана Гриненко – сама концертуюча гітаристка і організатор колективів за участі гітар, лауреат конкурсів і дуже активна діячка музичного життя Миколаївського краю.

Тим цікавіше простежити процеси еволюції гітарної музики в інтерпретації яскравої особистості, що належить і до теоретиків, і до практиків у цьому сегменті культури і представляє магістральний шлях мистецьких пошуків сучасного гітарного мистецтва в Україні. В тому сенсі цілісний компендіум гітарного виконавства, композиції, педагогіки, фестивального руху – видається вельми доречно обраною з методологічної точки зору. Пані Гриненко концентрується на багатогранній діяльності креативної особистості композиторів і виконавців, майстрів інструментів, продовжувачів багатовікової традиції гітарної музики, педагогів, задіюючи кілька взаємодоповнюючих напрямів гуманістичного дослідження, що представляють певний сегмент розгляду актуального художнього простору. Такі основні підходи дозволяють реалізувати вивчення гітарного мистецтва, яке авторкою «розглядається як цілісне явище, в якому органічно

переплітаються у взаємодії наступні компоненти: композиторська творчість – виконавство – інструментально-матеріальний чинник – викладання гри на гітарі – музикознавство – концертно-фестивальна проектна діяльність в особливостях регіону» (с.46).

Передусім пані Гриненко проводить аналіз та узагальнення наукової літератури з позицій обґрунтування таких базових категорій як *«Класична гітара»*, *«Гітарна виконавська школа»*, *«Академізація гітарного виконавства»*, які вона у контексті дослідження справедливо розглядає на прикладі обраного регіону. Враховуючи інфраструктуру сучасної української культури, закономірно на перший план впливають заклади фахової музичної (або й іншої художньої) освіти, які у кожному регіоні відіграють роль мультифункційного центру плекання творчого потенціалу. Дуже яскраво це підтверджує аналіз діяльності таких осередків гітарного мистецтва як «Миколаївський фаховий коледж культури і мистецтв» та ЗВО «Відокремлений підрозділ «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв» за освітньо-професійною програмою «Інструментальне мистецтво. Гітара». Звернення до діяльності музичних навчальних закладів регіону позиціонується авторкою «як механізм транслявання педагогічного досвіду, методичних принципів викладачів, впровадження нових підходів», яке справедливо визначено, як можливість «встановити відповідність між усіма компонентами музичної системи» (с.43). Такий підхід, дійсно сприяє висвітленню «специфіки становлення миколаївської гітарної школи, визначити її місце в гітарному мистецтві України» та «впливу проектної діяльності у Миколаєві на розвиток та підвищення професійної майстерності представників миколаївської гітарної школи» (с. 19).

Дослідження С.Гриненко спирається на ґрунтовну джерельну базу, список використаної літератури налічує 205 джерел та включає праці українських та зарубіжних дослідників (у тому числі іноземними мовами).

Вагомою складовою джерельної бази є аналітичний моніторинг Інтернет-джерел, що цілком відповідає сучасному рівню отримання наукової інформації. В дисертації ця складова представлена сайтами видатних гітаристів, майстрів з виготовлення гітар, закладів освіти, мистецьких закладів, конкурсів та фестивалів. Такий аналіз не тільки забезпечує актуальність наведених у дослідженні даних, але й дозволяє спроєктувати майбутні вектори наукових розвідок та наукового аналізу системи функціонування сайтів у галузі мистецької освіти та науки. Поєднання традиційних і інноваційних форм впровадження гітарного мистецтва у сучасну культурну інфраструктуру і освітній процес відображає, зокрема, наступний висновок авторки: «Розвиток гітарного мистецтва Миколаївщини є результатом діяльності в різних взаємопов'язаних та взаємообумовлених галузях – освіті, що супроводжується формуванням школи, організацією проєктних форм (фестивалів, майстер-класів, мистецьких гітарних флешмобів), заснуванням виконавських колективів» (с. 50).

Рецензована кваліфікаційна наукова праця має чітку, логічну структуру, що дозволяє висвітлити компоненти гітарної культури Миколаївщини у її багаторівневій взаємодії, а саме врахувати аспекти розвитку інструментарію, композиторську творчість та виконавство; освітній аспект; концертно-фестивальну, проєктну діяльність в особливостях регіону. Власне в зв'язку із згаданою багатоаспектністю хотілося б додати, що зміст роботи навіть виходить за межі «часу і місця» - розгляду гітарного мистецтва Миколаївщини в культурному просторі України протягом останніх десятиліть – які окреслені в назві дисертації. Пані Гриненко доволі об'ємно звертається і до світових шкіл гітарної музики в їх історичній перспективі, і вказує, якими шляхами проходила гітарна музика на території України, яка, як відомо, тривалий час була поділена між різними імперіями, навіть промовисті паралелі українських виконавців і композиторів у сфері гітарної музики – з видатними іспанськими, латиноамериканськими та іншими

музикантами, що прославились у популяризації цього унікального в світовій практиці інструменту.

Так само хотіла би зазначити, що звертаючись до таких сутнісних проблем гітарного мистецтва як формування інструментарію, робота майстрів по створенню, конструюванню та модифікаціях гітари, удосконалення її виразних та технічних можливостей, взаємозв'язок розвитку інструменту зі становленням виконавських колективів, специфіки гітарного репертуару, а також організації освітньо-навчального процесу, дисертантка теж виходить далеко за межі Миколаївського регіону і створює імпонуючу всеукраїнську панораму гітарної музики, яка свідчить про те, що хоча гітара і не належить до питомих українських інструментів з давньою традицією, тим не менше, вона надзвичайно природно інтегрувалась у національний духовний простір і дала вагомі результати в культурній репрезентації сучасної України.

В цьому сенсі особливу увагу привертає становлення ансамблевих форм регіону, а саме «гітарного ансамблю» та «гітарного оркестру», до створення яких у Миколаївському регіоні мала безпосереднє відношення і сама дисертантка – чи не тому їх опис настільки переконливий, докладний і позначений особливо теплою емоцією. Пані Гриненко називає дві основні причини поширення гітарної ансамблевої музики - відгук на потреби мистецьких закладів у нових малих однорідних формах, а також намагання інтегруватися в європейський культурно-мистецький простір. Як справедливо вказує дисертантка, «у ХХ столітті в Європі вже функціонували гітарні дуети, тріо та квартети, що займали стійку нішу в гітарному мистецтві сучасності» (с. 95). Невипадково авторка досліджує діяльність окремих ансамблів як регіону, так і України в цілому: зокрема квартет гітаристів «Київ» (1992 р. випускники Національної музичної академії імені П. Чайковського), ансамбль гітаристів «Classic Guitar» (1995 р. на базі Миколаївського коледжу культури і мистецтв), квартет гітаристів «Kharkiv

Guitar Quartet» (2008 р. – у Харківському національному університеті мистецтв імені І.П. Котляревського). Як один з кульмінаційних пунктів у ансамблевому – оркестровому гітарному мистецтві дисертантка слушно представляє діяльність, функціонування та освітнє значення першого у Миколаївському регіоні гітарного молодіжного камерного оркестру, який утворився у 2003р. й діє до сьогодні як спільний проєкт завдяки тісній співпраці двох закладів освіти: «Відокремленого підрозділу Миколаївська філія Київського Національного університету культури і мистецтв» та «Миколаївський фаховий коледж культури і мистецтв».

Світлана Гриненко розглядає особливості освітнього процесу як платформи для інтеграції гітарного мистецтва Миколаївщини до традицій західноєвропейського гітарного виконавства, висвітлює загальнонаціональні школи гітарного виконавства в дискурсі їх становлення, розвитку та специфіки. Дуже доречним є розгляд «гітарних династій», серед яких згадані в дисертації виконавська та композиторська школи талановитих родин Іваннікових, Радзецьких, педагогічні та виконавські школи В. Жадько, В. Сологуб та інш.

Цілком погоджуюсь з думкою авторки про те, що «неабияке значення мали ідеологічні чинники» (с.119). Безсумнівно, найбільш інтенсивний розвиток національного гітарного – концертного і освітнього – руху починається саме з набуття Незалежності, цей процес заторкнув усі регіони України, а миколаївський регіон є продовжувачем традицій київської гітарної школи.

Простеживши закономірності освітнього процесу дисертантка звертається до зв'язків мистецької освіти з формуванням сучасних професійних, виконавських напрямків розвитку інструментального мистецтва, зокрема акцентує нерозривність взаємодії різних творчих рівнів – композиторського – виконавського – освітнього. Тож не випадково після освіти як професійної бази дисертантка зосереджує свою увагу на аналізі

виконавських та композиторських здобутків сучасного гітарного мистецтва: Костянтин Чеченя, Микола Стецюн, Валерій Антонюк, Віктор Прокопчук, Олександр Ходаковський, Олег Селіванов (підрозділ 3.2.). Центральне місце у цьому підрозділі належить презентації миколаївської композиторської школи – «це Валентин Задоянов (гітарист, композитор, поет, педагог), Леонід Пантелеймонов (композитор, гітарист, викладач), Владислав Коршунов (композитор, виконавець, член НСКУ, голова Миколаївського клубу композиторів Ad libitum), Олександр Федотко (композитор, викладач класу гітари дитячої музичної школи № 6 міста Миколаєва)» (с. 141). Фактом, що безумовно заслуговує уваги є те, що композитори, чії твори та / або аранжування розглядаються, забезпечують своєю творчістю діяльність гітарних ансамблів та оркестрів різних закладів мистецької освіти: від шкіл мистецтва до закладів вищої освіти регіону.

Звертаючись до інноваційних сучасних форм поширення гітарного мистецтва, пані Гриненко розглядає освітньо-мистецькі проєкти «Музичний форум», «Guitar Corporation», що включали участь провідних гітаристів України, «видатних виконавців, викладачів, композиторів, що працюють в різних напрямках, стилях та жанрах сучасного музичного мистецтва» (с.171). Вона зосереджується на одному з результатів такої співпраці - сучасному перформативному дійстві, проведенню гітарного флешмобу, який об'єднав 245 учасників (віком від 6 до 68 років) професіоналів та аматорів у виконанні гімну Євросоюзу 19 травня 2018 року.

З інтересом познайомившись з дисертацією пані Гриненко, особливо ж виділяючи запропоновану авторкою парадигму комплексного розвитку гітарного мистецтва в Україні, опонент хотіла би задати декілька запитань, які могли б прояснити деякі неясності авторської концепції:

1. Дуже ґрунтовно представлені дисертанткою різні регіональні школи, в тому числі й львівська, згадуються гітарні твори автора українського гімну Михайла Вербицького. Чи виконувались вони

колись на миколаївських концертних естрадах або входили у педагогічний репертуар?

2. Авторка розглядає передусім академічну сферу гітарного виконавства, але ж відомо, що гітара (а згодом електрогітара) були невід'ємним атрибутом масової, бардівської, молодіжної культури, далекої від академізму. Чи кореспондували ці дві «гітарні» гілки між собою в Миколаївському регіоні (та й загалом в Україні), а чи співіснували як дві паралельні прямі, не перетинаючись?
3. На с. 33 згадується «медитативне звучання гітари», використане рядом композиторів для досягнення різноманітних образно-емоційних чи асоціативних ефектів. Прошу розтлумачити цей вираз детальніше, оскільки медитативність у музиці передбачає передусім певний тип викладу матеріалу, однорідну метроритмічну частотність протягом тривалого часу, а яким чином вписується у медитацію конкретна тембральна складова?
4. Зараз дуже модними є ансамблі нетрадиційних тембральних поєднань, наприклад, флейта, банджо і акордеон, скрипка і ударні тощо. Чи зустрічались Вам у Вашій виконавській і педагогічній практиці незвичні тембральні поєднання за участі гітари, якщо так – то які, а якщо ні – то чи вважаєте Ви за доцільне розширити звукобарвний спектр гітарного звучання?

Висловлені запитання не впливають на позитивну оцінку роботи й носять характер формування подальших дослідницьких пошуків як дисертантки так і мистецької наукової думки в цілому. Змістовність роботи демонструє, що авторкою зроблено всебічний аналіз окреслених питань та виконано поставлене завдання. Апробація матеріалів дослідження та його основних ідей викладена в 11 публікаціях. Зокрема, у статті «Гітарний оркестр: історія формування та сучасний стан» висвітлено особливості становлення ансамблевих форм в контексті соціальних змін. У роботі

«Специфіка творів для гітари українських композиторів» розкрито репертуарні особливості ансамблевого та сольного виконавства, зроблено акцент на творчість композиторів Миколаївщини. Стаття «Різновиди акустичної гітари» дозволила авторові окреслити основні етапи розвитку інструменту, а також специфічні зв'язки виконавських шкіл відповідно до особливостей інструменту. Наукова новизна статті «Значення майстер-класів для формування вітчизняних гітарних шкіл (на прикладі Півдня України)» полягає у дослідженні заходів, що спрямовані на розвиток саме освітянської складової виконавського мистецтва.

На основі вивчення представленої кваліфікаційної наукової праці, публікацій за результатами проведеного дослідження, можна констатувати, що робота є самостійною, завершеною працею, в якій отримано нові науково-обґрунтовані теоретичні та практичні результати, які є суттєвим внеском до розвитку музичного мистецтвознавства, зокрема у сфері досліджень особливостей інструментального виконавського мистецтва регіонів, а основні положення праці пройшли достатню апробацію на міжнародних та всеукраїнських конференціях та висвітлені у наукових публікаціях.

Отже, зазначене обґрунтовує, що кваліфікаційна наукова праця С. М. Гриненко «Гітарне мистецтво Миколаївщини в культурному просторі України кінця ХХ – початку ХХІ століття» за своєю актуальністю, науковою новизною та змістом повною мірою відповідає вимогам МОН України щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 - «Музичне мистецтво»

Офіційний опонент

05 травня 2021 р.

Л. О. Кияновська

доктор мистецтвознавства, професор
завідувач кафедри історії музики
Львівської національної музичної
академії ім. М. В. Лисенка

Особистий підпис

Л. О. Кияновська

ЗАВІРЯЮ
ЗАВ. КАНЦЕЛЯРІЇ
АКАДЕМІЇ ІМЕНІ М. В. ЛИСЕНКА

Л. О. Кияновська
Підпис
05 травня 2021 р.